

élettörténet olyan giccses sikertörténetté állna össze, amelyet Kertész mindig igyekezett elkerülni, illetve amit mindig kritizált a holokauszt-filmek és -könyvek kapcsán. Voltaképpen ez az egész kötet és önértelmezés központi kérdése is: olvasható-e sikerként Kertész élete? Hiszen szövegeivel és interjúival mást sem tesz, mint ez ellen dolgozik, célja életét mint nem-sikertörténetet elbeszélni: harcok, kudarcok sorozatában elmesélni az állandó idegenségérzetet.

A valóság és fikció kérdése talán a legizgalmasabb problémakör a könyvben, Hafner többször is keményen rákérdez ennek prózapoétikai játékaire („A kettő közt nem tennék ennyire éles különbséget. De ezt most hagyjuk”). A több helyen is artikulálódó problémára különféle válaszokat ad Kertész, akinek egyik komoly és hangsúlyos válasza a következő: „a regényben nekem kellett kitalálnom és létrehoznom Auschwitzot. Nem támaszkodhattam a külső, úgynevezett történelmi tényekre. Mindennek hermetikusan, a nyelv és a kompozíció varázslatával kellett létrejönnie.” Ennek ellenére Kertész több, az életrajzát érintő kérdésre is úgy válaszol, hogy ezt már megírta a regényben: „*Miért: nem ez történt? A regényben igen. De hát a regény fikció... Amely nálad, úgy tudom, a valóságon alapul. Hogyan kerültél arra a bizonyos szűk udvarra a csendőrlaktanyában? Vég-*

eredményben pontosan úgy, ahogy a *Sorstalanságban* leírtam.”

Tehát a valóságos vagy a fiktív Kertészt ismerhetjük meg? Be kell látnunk, az utóbbit. Talán meg kellett volna hagynia az eredeti terveknek megfelelő szerkesztést, mondatokat, kérdéseket és gondolatokat. Ki tudja, mi jöhetett volna létre. Ennek következtében sokkal érdekesebb lenne összeolvasni az eredeti kéziratot és a megjelent szöveget, hogy megtudjuk, mit akart elrejtetni, illetve mi bukkant fel az újraírás során.

VALUSKA LÁSZLÓ

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2006,*
262 oldal, 2490 Ft)

STEVE FULLER:

Az entellektüel
A negatív gondolkodás
pozitív ereje

„Úgy véled, felismertél egy entellektüelt? Vagy magad is értelmiségi ábrándokat táplálsz?” – csábítja a kötet hátlapja a reménybeli olvasót. S ha már így alakult, a „163 nyerő ötlet a gazdagsághoz” és az „Angyali erővonalak, csakrakarbantartás házilag és a befőzés trükkjei” típusú könyveken edződött könyvvásárló joggal remélheti, hogy szerzőnk ténylege-

sen segít majd az első lépések megtételében, amelyek a rögzös értelmiségi életút bebarangolásához vezetnek. S hogy ez valóban annyira megérint az olvasónak? Ha Steve Fuller ajánlásait vesszük irányadónak, könnyen elbizonytalanodhatunk a tekintetben, hogy intellektüelnek lenni valóban oly nagyon felemelő küldetés.

Fuller például ilyen vonzó képet fest az intellektüel lét örömeiről, miközben Sartre és Aron életműve felett mereng: „Mindkettőjüket megtagadták, elhallgatták és alulértékelték minden tudományos területen:

a filozófiában, az irodalomban, a szociológiában és a politikatudományban, vagyis mindenben, amihez kiterjedt munkásságuk jelentős mértékben hozzájárult.” Persze a mellőzöttség ellentételezésekképpen ott a morális jutalom, amit Fuller megajánl az intellektüeleknek, vagyis az a felemelő érzés, hogy az értelmiségi hősök „elkötelezettek az emberiség alapvetően közösségi jellege mellett”. Bukásuk mondhatni önfeláldozás, győzelemmel felérő vereség abban a komoly küzdelemben, amelyet az igazság keresése érdekében folytatnak.

Az intellektüel hallgat a lelkiismerete szavára, mely tévutakra vezetheti ugyan, de szemben a könyvben jól elmarasztalt tudósok és filozófusok hadával, a kritikus ér-

telmiségi mégiscsak sokat tesz azért, hogy a kényelmetlen kérdések, szöveg alá söpört problémák a felszínre bukkanjanak, s ezzel a látszatboldogság egyneműsítő és vitaképtelen berendezkedése helyett a nyílt társadalom vitáktól élénk ideje jöhessen el. Fuller könyve azon művek sorába illeszkedik tehát, amelyek igyekeznek jól elverni a port az amúgy széles körben legitimált tudományos eliten, megkérdőjelezve annak célkitűzéseit és elkötelezettségét a társadalom „boldogítása” terén. Számos (sok esetben jogos) kritikával illeti a

politikával érdeklázásra lépő tudományos élet működését. Többek között azért ostromozza a tudósok, államilag (is) támogatott kutatók munkásságát, mert azok szerinte szándékosan gyártanak olyan problémákat, melyek megoldására egyedül ők

hivatottak. Sőt odáig megy, hogy a különféle laborokban és műhelyekben folyó kutatásokra mint a kényszerítés és a befolyásolás sajátos eszközeire tekint, melyek a politikai regulázás módjánál kifinomultabban kényszerítenek a társadalomra viselkedésformákat, szokásokat, életmódokat. Ezek lehetnek ugyan hasznosak, akár üdvösek is (mint például Pasteur eredményei az orvostudomány terén, amelyek Fuller szerint jobban átalakították a francia társadalmat, mint „akár az állam történe-

tének a legagyafúrtaabb politikai mesterkedései”). Ám az intellektüel nem hagyja (hagyhatja) nyugodni a kérdés: „vajon a kapott előnyök kárpótolnak-e bennünket a szellemi autonómia elvesztéséért, hiszen feladtuk jogunkat a vitatkozásra, a kérdésre, és talán még arra is, hogy néha tévedjünk?”

Az *intellektüel* helyenként kimondottan szórakoztató könyv, bár mély felismeréseket és eredeti megállapításokat azért ne várjon tőle az olvasó. Zavaró azonban, hogy szerzőnk időnként igen elnagyoltan, zavarosan fogalmaz. Elvarratlan szálak, suttán félbehagyott gondolatmenetek nehezítik előrehaladásunkat a vékonyka (soványka) kötetben. Csak egy példa, melyben a nemzedékek közötti kommunikációról ír szerzőnk: „nem lehet okosan vegyíteni a különféle hozzáállásokat, amelyek főképp időbeli különbségek eredményei – vagyis azé, hogy az emberek éppen mikor léteznek egy történelmi helyzetben. Az időutazás talán megoldhatná ezt a problémát, de annak még hitelessé kell válnia az intellektüel eszköztárában.” Ha eszköztárunkban még nem hiteles az időutazás, attól még lehetünk intellektüelek, esélyünket e könyv elolvasása sem rontja nagyon.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Fordította Árvay Alica, Napvilág Kiadó, 2005, 168 oldal, 1990 Ft)

CARL GUSTAV JUNG:

A nyugati és keleti vallások lélektanáról

Nyájas olvasó, felejtsd el a Nyugat alkonyát vizionáló, az írástudók felelősségét firtató 20. századi proféciaikat. Az írástudók nem abban árulták el Európát és az európai kultúrát, hogy nem vették észre a hanyatlás jeleit (dehogynem vették észre!), nem ott hibáztak, hogy „elárulták” Európát. Ez nem több szerecsenmosdatásnál. A 20. század ment a lózungok után, hitt mindenfelében, újítani akart, csak a saját gyökereit ne kelljen tudomásul vennie és újraértékelnie.

„Megnőtt a világ, megsokasodtak az írástudók és farizeusok. A három szent királyok elfeledkeztek utódokról gondoskodni. A Máriákat kórházba szállítják. Aki pedig bekerül a lencházba, az sohasem fog hegyi beszédet tartani. Az istállók pedig, *a világ istállói* telve vannak ordító marhákkal. Ezek között síró kisdeddé sohasem lesz az új megváltás embriója. Mert a szarvasmarhák között bajos mást megtanulni, mint a bögést...” Ezt valami Ady Endre írta a 20. század elején. Őt mára már jóformán kialbólították a magyar irodalmi kánonból, mert „korszerűtlen”. Úgy kell neked, Európa, úgy kell neked, emberiség. (Magyarországról, magyarságról szó se essék.)